

ASKATASUNA

Lantxo onen asieran egin bear dudan oarra auxe dut: ez dut askatasunaren gañean filosofiak zer dion esango, orrek urrutitxo eramango ginduzke-ta. Lan onetan pratikan, egitetan noiz geran libre aztertu nai nuke. Munduan gertatzen diren gauzak ikusi, eta gizona gutxitan agertzen da osotoro libre, bakoitzak bere burua asketzat jotzen badu ere.

Eta asi gaitezen libertatea zertuz. Erriaren ustez, askatasuna onela zeindu genezake: bakoitzak bere naia egin ahal izatea. Onen kontrakoa askatasun-eza dela esango digu erriak: iñoren agindua, gure gustoaren aurkakoa izanda, bete bear izatea.

Definizio onetan errez ikusten dugu bakoitzaren naia dela oñarri. Nai edo gurariaren betetzea dugu libertatea, eta ezin bete ahal izatea libertaterik ez izatea. Iñoren naiaren alde dagoan aginduak ez digu libertaterik kentzen. Baña gauza indiferenteetan gure gañean daudenek agintzea, definizio onen bideak jarraituz, askatasunaren aurka legoke. Orregatik libre izateko agintaririk ez dugu izan bear. Erriak dion bezela: bjoaz pikutara!

Ba-dira gizon buru-makur errezak. Edozer gauza agindu, edozer gauza nai, gizon oiek bereala oituko dira, eta ez dute ausardirik ezertarako izango. Gizon oiek ez dira egitan libre. Ona da beraz gauzetara oitu ahal izatea: denok egin bear dugun gauza da au. Baña geiegi oitzea, gizon guztien aurrean makurtzea, egizko libertaderik ez izatea da, eta gizarte orretan libertaterik ez dagoala adierazten du.

Gizarte aiatu dedan ezkerro, oraintxe esan nai nuke, gizonen arteko libertate ustea, libertaterik-ezaren egia. Zer iruditzen zaizute moda edo delako ori? Begira: liburu bat irakurtzea egiten da moda. Batek irakurtzen du eta beste batek ere bai. Ondo presentatua dago. Polita da benetan. Ara: ba-dator gizon baten eskuetara eta, ba-daki

gizajoak ez dala liburu ura esaten duten beste ona, baña iñork galdetzen dionean, bere burua ez konprometitzeko, erriaren iritziarekin, oso bikaintzat jotzen du. Ori al dugu iritzi libre? Ez. Jende tarlean dabilen iritziak bultzatu du iritzi ori ematera. Ez da gizon ori gizartean aske. Gizarte-iritziaren menpeko da.

Orixe bera gertatzen da emakumeen artean. Ez dakit nungo artista batek bere zineetako baten olako edo alako orrazte modu arlote bat erabili duela, eta aren atzetik txundituta dabilza neskatilla kaskariñak, urrengo egunerako asten dira moda berriarekin. Jantziekin berdin. Ori al da libertatearekin alkar bizitza? Erantzun zazute zuek.

Gertatu ditekeana da gizon bat kanpotik txoria bezin libre izatea, eta barrutik asto apala bezin morroi. Baña noren morroi? Erri-iritziarena. Jendeak, taldean dagoanean, askatasun osoa edo asko beintzat galtzen du, eta erriaren zer esangoatik noski.

Orain artean libertaterik-eza kanpoko gauzetan ikusi dugu: moda-liburuak adibidez jarriaz. Puntu onetan barne-libertaterik-eza ikusi nai nuke. Askotan sentitu ditut bi gizon berdin-berdin mintzatzen. Zer gertatzen zen? Batak bestea menderatua zeukan entero. Iritziak bestearenak zituan, egiteak ere bai, naiak eta usteak zer esanik ere ez. Au ezta libertatea, au morrontza lotsagarri eta nardagarri bat besterik ez da. Eta zergatik menderatzen du? Kara bat ba-duelako, kara bat; kontzientzia danik ere ez dakialako, edo naimen gogorragoa delako. Orregatik bakarrik. Baña ori ez da naiko arrazoi iñoren arima, nai ta iritziak zearo oinpean edukitzeko. Ori ez da libre, berak uste badu ere, eta uste badu oraindik okerrago, bere morrontza gorrotagarriaz konturatu ere ez delako egiten, eta morroiago delako.

Ba-da oraindik morrontza iguingarriagorik. Ba-dira gizonak gauzeri, materia utsa diren gauzeri beren biotz-gogo guztiak lotzen dizkietenak: arri-bitxi bat dela, edo jantzi bat, edo janari bat, edo sellu' ez-ezagun bat, pintura edo libururen bat... edo zernai, eta gauza ciek irixtean etzaie ajola besteen eskubide danak zapaltzea. Ori irixtearren, lapurreta egiteko ere prest daude. Eta gertatu ditekeana, eta tamalez askotxotan gertatzen dena da familikoei ere errespetorik ez edukitzea. Au al da libre izatea?

Askatasunik ez izateak, biotzetatik poza eta zoriona aienatzen ditu. Preokupazioz betetzen du biotza. Ez du atsedetik ematen. Eta dena, biotza gauza ziztriñ bati atxikia dualako.

Onutzaño ikusi dugunarekin, garbi azaldu genezake: ez da bere naia egiten duana libre. Aske izateko norberaren biotza ta burua gizon eta gauzetatik aske eduki bear ditugu. Norberaren kontzientziari lotuak egon bear dugu, norberaren iritziari eta norberaren izateari. Barneko gizonak ere izan bear du kanpoko gauzen jaun eta agintari: bai

erlazio, bai gauza, bai diru ta bai beste gauzen agintari. Oni buruz onelaxe zidan bein nere anai batek: "Ez itzak egin gauzak bestek egiten dituztelako. Egitzek onak dirala uste dualako, eta une orretan onenak eta zuzenenak diralako." Au da gu libre izateko araurik zuzenena.

Orain bestè arpegi batetik ikusi nai nuke libertaterik-ezaren iturria: pasio eta griña txarrek gizonak nola morrontzan jartzen dituzten agerrarazi nai nuke.

Adibidez eman dezagun: Diruzale porrokatua dugu bat. Eutsia gizona...! Ezin zaio ari ezer eskatu. Griña orrek eraginda jan ere gutxi jaten du. Argala, zahartua. Denori iruditzen zaigun orietako bat. Joan gindezke arengana diru eske. Izan diteke iltze ar dagoen baten alde, eta nai izan ezker bere illoba baten alde. Ez dizute emango. Itz onak eta aitzakiak nai beste. Baña dirua ez ikutu, eta aitatzen badiozu ez dizu itz gogor pare bat baño emango. Dirutan ezta txakurtxiki bat ere.

Mozkorra duzu beste bat. Or ibilliko da jaiegun eta astegun taberna zulotan, ardo zikin ta kutsatua edaten. Asteko jornaia ere antxe galduko du. Gañera, kale bazterretan etzanda, ardoa dariola egongo da. Jantzi guztiak adabakiz eta urratuz ondatuak edukiko ditu. Emazte-semeak etzaizkio ardura: daudela denak goseak iltzen! Errian izen gaiztoa lortzen du bai bere buruarentzat bai bere seme kottaduentzat. Emazteak lan egin bearra du semeak aurrera atera nai baditu. Berak ez du ezere ardua.

Libreak al dira oiek?

Griña txar gaiztoak kendu diete askatasun osoa. Orain griña oien morroi leial dira, eta griña oien mendean daudelarik, ez dute pasio oien aurka egiteko indarrik. Ia zearo galduak daude. Orrelako gizonak al ditugu ba libreak? Ez nuke nik beñepein neretzan orrelako libertaterik nai...! Baña nai dutena egiten dute. Onela egon arren, beren naimena pasioak menderatua dauka. Ez du kontzientzi-gogamen libertaterik, griña gaizto oiek auldu dute gizon oso ori.

Amaitzeko, galdetu genezake: Izatez, naturaz al dugu gizona libre? Ez. Gizona libre, bera egin bear da libre. Bai, libre da libertate elemental batekin: eskubitik edo ezkerretik jotzeko da libre. Baña izpirituaren libertatea, egiazko libertatea lortu egin bear da. Eta gudu gogor bat balio du, neurrigabeen luze ta sakona.

PELLO M. ZABALETA.

Arantzazu'ko Praillea.